

Marina Fiorato

Het raadsel van Botticelli

Vertaald door
Carla Benink

Artemis & co

I

FLORENCE, 1482

Florence is een gouden stad die naar zwavel ruikt.

Er staan schitterende, majestueuze gebouwen van glanzende, vergulde stenen en zilverkleurig marmer, maar de stank – uitwerpselen van dieren, afval van mensen, rottend vlees en de groente die na de markt in de goten blijft liggen – zou een leerlooier doen verbleken. De stad is een vat vol tegenstrijdigheden. Zij is gebouwd voor reuzen, met hoge loggia's, fraaie paleizen en massieve zuilen, maar de Florentijnen zijn klein van stuk en scharrelen als kleurige dwergen om de plinten. De enige inwoners die er thuis lijken te horen, zijn de beelden in hun versteende worstelpartij op de Piazza della Signoria.

Florence is mooi en wreed. Zijn schoonheid zit aan de buitenkant, het bloed stroomt vlak onder de huid. De Bargellogevangenis, een inferno, staat te midden van fraaie paleizen en kapellen. Op de muren in alle kerken liggen hemel en hel naast elkaar. Ook op de plafonds worden deze tegenpolen slechts door kruisbalken van elkaar gescheiden. In de koepel van de Santa Maria del Fiore, onze grote kathedraal, zweven engelen en duivels samen rond in een hemels rad van fortuin. De grens tussen paradijs en verdoemenis is akelig smal. Zelfs het voedsel is er tegenstrijdig. Neem bijvoorbeeld mijn lievelingsgerecht, carpaccio: bloedrode plakjes rauw vlees. Het smaakt heerlijk, maar er moet iets doodgaan om het te kunnen maken.

Ook op straat leven goden en monsters naast elkaar. Ik heb geen illusies. Ik ben een van de monsters: Luciana Vetra – voor een deel van mijn tijd model, voor het grootste deel een hoer. Predikanten spuien vanaf hun kansel gif over mij en mijn soortgenoten, fatsoenlijke vrouwen bespugen me op straat. God en de duivel bestrijden elkaar om de zielen van de Florentijnen

en soms denk ik dat de duivel aan de winnende hand is. Als je de Battistero binnengaat en naar de mozaïeken van het Laatste Oordeel kijkt, naar welk deel kijk je dan het eerst? Naar de hemel met zijn brave engelen met hun aureolen en halleluja's of naar de hel, waar Lucifer met zijn lange oren de verdoemden verslindt? En als je *De goddelijke komedie* van Dante zou lezen, zou je dan beginnen met het paradijs met zijn priesters en pausheilige prelaten of met het inferno, waar het bloed regent en de vlammen vreten aan de voeten van lamlendige edelen? Je weet het antwoord.

Dus dat was ik, een lichtekooi, een publieke vrouw die een of meerdere doodzonden bedreef op straat, beschimpt door respectabele mensen. Een verloren schaaap. Maar soms waagt zich een herder onder ons, een godvruchtige die vent met verlossing.

Zo leerde ik hem kennen: broeder Guido della Torre.

Het was geen veelbelovende kennismaking. Hij zag me niet op mijn best. Ik was wel op mijn best gekleed, want ik ben me altijd bewust van klandizie. Maar ik zat toevallig net bij de balustrade langs de rivier in de Arno te plussen. Schilderachtig ingelijst door de saffraangele bogen van de Ponte Vecchio achter me. Ik moet toegeven dat de brave broeder niet meteen kon zien wat ik aan het doen was, want ik had wijde rokken aan. Ik had net Bembo's bed verlaten en was op weg naar het atelier van signor Botticelli, en de hoeveelheid muskaatwijn die ik als ontbijt had gedronken moest hoognodig worden geloosd.

Maar eigenlijk pak ik dit helemaal verkeerd aan. Laat me je, voordat ik verder ga over broeder Guido en het rechte pad, een idee geven van mijn oude leven en het slechte pad. Want tenzij ik je iets vertel over Bembo en hoe het kwam dat ik model ging staan voor signor Botticelli zul je het geheim nooit begrijpen, en het geheim is het verhaal. Laten we dus teruggaan naar... De nacht daarvoor? Nee, het is niet nodig dat ik je de verderfelijke seksuele handelingen beschrijf die Bembo genot en mij mijn inkomsten verschaften. Die morgen is vroeg genoeg: vrijdag 13 juni. Om allerlei redenen een dag die ongeluk heet te brengen. Voorjaar – het juiste moment voor een begin.

‘Chi-chi?’

Madonna. Ik haat het als iemand me na een nacht van hard werken wakker maakt. ‘Ja?’

‘Wil je iets voor me doen?’

Alweer? Na de nacht die hij nog maar net achter de rug had, zou hij iets voor mij horen te doen. Naast het afgesproken bedrag, dat spreekt vanzelf. Maar zaken zijn zaken. Ik glimlachte slaperig. ‘Natuurlijk.’

Bembo hees zijn aanzienlijke gewicht omhoog en leunde op een elleboog, en ik rook een vleug oksellucht. Madonna. Ik griste het pomanderzakje met lavendel van het nachtkastje en drukte het tegen mijn neus. Koket glimlachend om de belediging te verzachten, wachtte ik op zijn verzoek. Je wist nooit waar je met hem aan toe was – stinkend rijke mannen vinden dat ze het recht hebben zich grillig te gedragen.

Benvolio Malatesta.

Feit één. *Primo fatto*. Hij heette Benvolio Malatesta, maar iedereen noemde hem Bembo. Misschien omdat hij zo zorgvuldig zijn best deed om grappig te zijn, zoals een lievelingssoom, terwijl hij een genadeloze zakenman was. Hij lachte veel en maakte grapjes, maar...

Feit twee. *Secondo fatto*. Bembo was een van de rijkste mannen van Florence. Hij verdiende zijn geld met de import van parels uit het Oosten. Oogstrelende dingen: groot en rond en zo wit als een olijf zwart is. Hij liet ze opduiken door jongetjes met een oestermes. Soms raakte een jongetje in ademnood of verstrikt in zeewier.

Op een keer bracht Bembo zijn mooiste parel mee om in mijn navel te leggen terwijl we neukten (begrijp je nu wat ik bedoelde toen ik zei dat je

nooit wist waar je met hem aan toe was?). Daarna wilde hij die terughebben, maar ik zei dat ik hem er niet meer uit kon krijgen. Dat was een leugen. Later, in bad, probeerde ik het en toen lukte het me, maar het deed wel pijn. Ik heb hem teruggestopt. Hij past precies en nu sta ik erom bekend – het is een van de dingen die bijdragen aan mijn faam. (Net als mijn tieten en mijn haar.) Ik draag altijd jurken met een los lijfje of een gat erin om mijn parel te laten zien. Klanten houden van iets ongewoons, vooral rijke klanten.

Bembo zei dat hij het niet erg vond. Zijn grote parels worden verwerkt in juwelen, de kleine worden vermalen om er tandpasta voor rijke heren of gezichtspoeder voor rijke dames van te maken. De parels geven glans aan hun tanden en huid, ook al zitten ze onder de levervlekken of is het een oud wijf met te veel rouge op. De parel in mijn navel was goede reclame voor Bembo. Hij zei dat het ding er wel uit zou springen wanneer mijn buik dik werd doordat ik een kind verwachtte. (Ik heb niet gezegd dat dat nooit zal gebeuren. Halverwege elke maand stop ik mijn gat vol met in was gedoopte stukjes katoen om te voorkomen dat het talg van de mannen naar mijn vrouwelijke delen kruipt. Het maakt me nauwer, maar daar heeft nog nooit iemand over geklaagd.) Heel even dacht ik tot mijn ontzetting dat Bembo me zwanger wilde maken. Was hij zo in de ban van zijn pik dat hij wilde trouwen? Madonna. Mocht ik die parel daarom houden? Maar toen kwam ik tot bezinning. Een man zoals Bembo zou er niet over peinzen een kind te verwekken bij een hoer zoals ik, ook al ben ik nog zo mooi. Bovendien heeft hij thuis een rijke, frigide vrouw om zijn bed te koelen en hem zonen te geven. Maar hij heeft die parel nooit teruggevraagd, terwijl sommige klanten in staat zouden zijn om de navel van een meisje open te snijden om hem eruit te halen, al zou ze doodbloeden. Maar bij mij zou Bembo dat niet doen. Hij mag me graag. Op de avond dat de parel vast kwam te zitten, betaalde hij me zelfs drie *dinari*, ook al kreeg hij zijn sieraad niet terug. Het moet een geweldige wip zijn geweest.

Feit drie. *Terzo fatto*. Bembo kent een heleboel kunstenaars. Ik denk dat hem dat een gecultiveerd gevoel geeft, alsof hij een parel is, ook al is hij eerder zo'n lelijke koroester waar de zeebodem mee bezaaid ligt. Hij is van heel eenvoudige komaf, een vissersfamilie, en probeert zichzelf omhoog te slepen naar de oppervlakte en het licht. Net als zijn oesters is hij een lelijk ding dat in staat is schoonheid te scheppen, en dat doet hij door schilders te onderhouden. Het derde feit was de reden van zijn verzoek. En het begin van alle ellende.

'Wil je voor een vriend van me poseren?'

Ik sliep nog half. 'Welke vriend?' Mijn stem kraste als een kraai.

‘Alessandro Botticelli. Sandro.’

Ik had die naam weleens gehoord.

‘Hij denkt dat je perfect bent voor de centrale figuur in zijn nieuwe paneelschilderij.’

Ik opende een oog. ‘De centrale figuur?’

Hij glimlachte en zijn tanden glansden als parels. Bembo had zijn rijkdom in zijn mond, echt waar. ‘Ja, Chi-chi. Wees maar niet bang. Jij zult de hoofdpersoon zijn en in het licht van jouw schoonheid zullen alle anderen verbleken.’ Bembo’s poëtische uitlatingen waren niet geloofwaardig.

‘Hoeveel anderen?’

‘Zeven. Acht in totaal.’

Een menigte. ‘Dat klinkt niet erg hoofdpersoonachtig.’

Zijn glimlach werd breder. ‘Ah, maar dat ben je wél, Chi-chi. Het paneel zal *La Primavera* worden genoemd, de lente, en dan ben jij de godin Flora.’

‘Ik was liever de madonna geweest,’ mopperde ik.

Hij lachte. ‘Jij als de maagdelijke koningin der hemelen? De befaamde Chi-chi, nog nooit door een man aangeraakt? Nee, nee en nog eens nee.’

Mokkend draaide ik mijn hoofd om. Hij kietelde mijn tepels om me weer gunstig te stemmen. ‘Hoor eens, mijn duifje, Sandro wil juist jou hebben omdat jij weet wat passie is. Flora moet een ervaren, rijpe vrouw zijn met een blik van verstandhouding in haar ogen, een blik die zelfs doet vermoeden dat ze zwanger is. Maar ze is mooier dan de dageraad.’ Hij wist hoe hij mijn ijdelheid moest strelen.

‘En hoe weet Sandro dat ik die vrouw ben?’

Bembo liet zich weer op zijn rug rollen en het matras golfde. Hij gebaarde met zijn arm naar het paneeltje van dunne mousseline naast het bed, een soort raampje. Ik had die dingen ook weleens ergens anders gezien, in huizen van plezier en in privéwoningen: een *finestra d’amore*, een liefdesraam. Vrienden van de gastheer konden daar naar hem kijken terwijl hij de liefde bedreef, als hij het prettig vond dat er dan naar hem werd gekeken. Of een ander paar kon eh... nou ja, paren in een aangrenzende kamer en alle geluiden konden zich vermengen. Daar had ik nooit een probleem mee gehad – als ik me een aantal standjes van de afgelopen nacht goed herinnerde, moest signor Botticelli zijn ogen hebben uitgekeken – maar plotseling werd ik nerveus. Bekeken door klanten die zichzelf bevredigden, prima, maar bekeken door een kunstenaar die me wilde vereeuwigen... Een vreemde gedachte.

Ik vloog overeind en trok met een ongewoon zedig gebaar mijn twee korenblonde vlechten over mijn borsten. Eigenlijk moet ik je nu mijn drie

feiten vertellen, omdat ik er al twee heb genoemd.

Primo fatto: mijn naam is Luciana Vetra omdat ik als zuigeling in een fles uit Venetië ben gekomen. Een waar verhaal, dat ik je een andere keer zal vertellen.

Secondo fatto: ik heb massa's goudblond haar – mijn natuurlijke kleur, nooit gespoeld met citroensap, voordat je het vraagt – dat tot op mijn middel hangt, met pijpenkrullen die nooit een krultang hebben gezien.

Terzo fatto: ik heb fantastische tette, rond en stevig als kleine meloenen. En net zo lekker, volgens mijn klanten. Maar kun je geloven wat een man over je borsten zegt vlak voordat hij er zijn koekoekszaad overheen spuit?

‘Wat vind je ervan?’ onderbrak Bembo mijn overpeinzingen.

Ik liet me weer in de kussens vallen. ‘Ik zal erover nadenken.’ Ik wist heus wel wat hij wilde. Hij wilde iedereen dat paneel laten zien en zeggen dat hij Flora had geneukt.

‘Misschien helpt dit’ – hij tikte op de parel in mijn navel – ‘mee om je gunstig te stemmen?’ bedelde hij.

Ik keek naar het glanzende, melkkleurige sieraad en toen weer naar hem. Die verdomde parel, ik wist wel dat ik er ooit voor zou moeten betalen... ‘Vooruit dan maar,’ zei ik. ‘Vertel me waar hij woont.’

En zo kwam het dat ik die dag langs de Arno liep, in vol ornaat op weg naar het atelier van Sandro Botticelli en met hoge nood.

Omdat ik geen zin had om alleen naar huis te gaan om te plassen, deed ik dat onderweg, en net op dat moment kwam broeder Guido naar me toe. Met een pamflet in zijn hand.

Ik kreunde inwendig en ik zou hem met een paar goedgekozen woorden (waar ik niet om verlegen zit) hebben weggestuurd als ik, toen hij dichterbij kwam, niet had gezien dat hij er heel appetijtelijk uitzag.

Primo fatto: hij had dik, krullend zwart haar dat glansde als de borst van een ekster.

Secondo fatto: hij had wonderbaarlijke ogen, zo blauw als de medaillons van Della Robbia in de Santa Croce.

Terzo fatto: ik zag geen tonsuur, dus moest hij een novice zijn. (Niet dat zijn inwijding geslachtsgemeenschap in de weg zou staan. Als ik niet kon rekenen op een gestage stroom klanten uit het klooster zou ik geen werk hebben. Hun zielenheil was hun zaak, met dat van mezelf zat het wel goed.)

Maar deze jonge monnik wilde toch blijkbaar doen wat hij kon om me te redden. Hij maakte boven mijn hoofd het gebaar van een kruis, wenste me vrede en overhandigde me het pamflet. Ik zuchtte en zei: 'Hier heb ik niets aan, broeder.'

Hij keek me enthousiast aan. 'Misschien denk je, zuster, dat de woorden op dit blad niet voor jou bedoeld zijn.' Hij had een vriendelijke, lage stem. Beschaafd. Uit de hogere kringen. 'Maar God houdt van iedereen, ook van zondaren. Ik denk dat zelfs jij er wat aan zult hebben.'

Ik schudde de laatste druppels urine weg, hoorde de onbedoelde belediging in 'zelfs jij' en besloot hem in de maling te nemen. 'Je hebt gelijk,' zei ik berouwvol. Ik nam het pamflet van hem aan, veegde me ermee af en liet

het in de kolkende Arno vallen. ‘Ik heb er veel aan gehad,’ voegde ik er liefjes aan toe.

Het duurde even voordat het tot hem doordrong dat ik had zitten plassen terwijl hij tegen me praatte. Hij werd vuurrood en ik zag hem worstelen met zijn geweten. Hij wilde niets liever dan de ondankbare slet de rug toekeren, maar zijn plicht eiste van hem dat hij op zijn minst probeerde het verloren schaap te redden.

Hij haalde nog een pamflet uit het stapeltje dat hij achter het koord om zijn middel had gestoken. ‘Ik ben broeder Guido della Torre, een novice in het klooster van Santa Croce. Deze lessen zijn belangrijk voor ons, zuster, want ze vertellen ons over de verlossing van onze ziel.’

Ik kreeg er plezier in. ‘Onze piel?’ Ik keek hem ernstig aan. ‘Vind je onze piel dan belangrijk?’

‘Het allerbelangrijkst.’

‘En je bidt voor onze piel?’ vroeg ik nog even ernstig.

‘Elke avond.’

‘En als ik berouw toon voor mijn zonden en voortaan een deugdzaam leven leid, dan kan ik onze piel redden?’

Zijn ogen werden nog blauwer van zijn bekeringsdrang. ‘Natuurlijk, zuster. Als we elke dag van ons leven op aarde bidden en ons best doen, zullen onze zielen op een goede dag in vreugde samenleven in de hemel.’

Ik knikte bedaard. ‘En op die dag zal het in de hemel barsten van onze pielen.’

Hij sloot zijn ogen bij de heerlijke gedachte. ‘Zo is het.’

‘Dan zijn we het met elkaar eens.’ Arme jongen. Ik besloot hem verder te sparen. ‘Maar desondanks heb ik niets aan je pamflet, want ik kan niet lezen.’ Echt iets voor monniken om pamfletten te drukken voor hoeren die het woord ‘lul’ nog niet zouden herkennen.

‘O nee?’

‘Nee.’ Ik ben zo jong de prostitutie in gegaan dat ik nooit tijd heb gehad om te leren lezen. Maar ik heb een fantastisch geheugen; ik hoef maar één keer een plaatje of een gezicht te zien om het nooit meer te vergeten. En ik heb mijn hersens geoefend. Ik probeer, zoals je waarschijnlijk al is opgeval- len, van alles wat ik hoor en iedereen die ik tegenkom drie dingen te ont- houden. Dus al ken ik het alfabet niet, je moet niet denken dat ik dom ben.

De monnik schudde zijn hoofd, alsof hij een glimp van een andere wereld had opgevangen. ‘Neem me niet kwalijk, maar ik eh... Ikzelf ben opgegroeid tussen boeken. Die zijn het belangrijkste in mijn leven. Ik heb er honderden gelezen en zelfs nu al’ – hij bloosde opnieuw, maar deze keer van trots –

‘hebben ze me de eer bewezen me te benoemen tot assistent-bibliothecaris van het Santa Croce, ook al ben ik nog niet ingewijd.’

Nu had ik een glimp van een andere wereld opgevangen. Een wereld van woorden, waar de zwarte letters op het stukje perkament in zijn hand meer voor deze monnik betekenden dan de mensen en de plaatsen om hem heen. Ik keek hem recht aan en op dat moment keek hij dwars door me heen. Hij beseftte dat hij iets had wat ik miste en dat ik, mijn *braggadocio*, onbeschaamdheid en lompe manieren ten spijt, dolgraag zou willen hebben wat hij had en willen weten wat hij wist.

‘Hoe oud ben je, signorina?’

Dat had nog nooit iemand tegen me gezegd. Niemand had me ooit ‘signorina’ genoemd. Ik schrok er zo van dat ik eerlijk antwoordde: ‘Dat weet ik niet.’ Het was niet het moment om hem uit te leggen dat ik als zuigeling in een fles uit Venetië was gekomen. Ik besloot dat ik met nog wat schunnige taal terrein kon herwinnen. ‘Mijn vrouwencyclus is afgelopen winter begonnen, als je daar wat aan hebt.’

Zijn gezicht klaarde op. ‘Vrouwencyclus?’ Waarschijnlijk dacht hij dat ik het over een opleiding had.

Ik gaf hem de volle laag. ‘Eens in de maand bloed ik uit mijn kut.’ Ik boog me samenzweerderig naar hem toe en verduidelijkte fluisterend: ‘Dan moet ik lapjes katoen in mijn *gatto* stoppen.’

Hij deinsde achteruit en werd opnieuw rood – nog roder dan daarvoor. Dat deed me genoegen. Maar hij bleek niet zo dom te zijn als ik dacht en beschikte over meerdere wapens.

‘Dus je bent nog jong, maar dat zul je niet blijven.’ Hij was goed, hij gebruikte het ergste waarmee je een vrouw kon bedreigen: ouder worden. Hij stak een hand uit alsof hij mijn wang wilde aanraken en trok die toen snel terug, zoals iemand die zijn hand te dicht bij het vuur houdt. ‘Je hebt nu het gezicht van een engel, maar dat zul je niet altijd houden. Zul je, wanneer je oud bent, nog steeds op deze manier kunnen leven, signorina...’ Zijn stem ging vragend omhoog.

Ik wist wat hij wilde weten. ‘Luciana Vetra.’

Hij glimlachte en opeens was hijzelf zo knap als een engel. Ik zag dat hij al zijn tanden nog had en ze waren nog wit ook.

Ik keek hem met samengeknepen ogen aan. ‘Wat is er?’

‘Dat betekent “het licht in het glas”.’

Ik staaarde hem aan. Dus daarom hadden ze me zo genoemd. Omdat ik een zuigeling in een fles was. Een glazen fles, uit Venetië, waar glas werd gemaakt. Opeens begreep ik wat je uit boeken kon leren. Ik was sprakeloos.

Hij zag dat ik in de war was en wachtte rustig af. Toen pakte hij me bij mijn pols en zei dringend: ‘Signorina Vetra, de monniken van Santa Croce leiden een opvanghuis voor gevallen vrouwen. Was Magdalena, de vrouw die onze Heer het meest liefhad, niet ook een prostituee? We willen vrouwen een beroep leren waarmee ze de kost kunnen verdienen, en hun de Heilige Schrift onderwijzen. Hun leren lezen, ja, en ook schrijven. Dan kunnen ze fatsoenlijk werk zoeken of zelfs als non toetreden tot onze zusterorde.’ Hij greep mijn pols steviger vast. ‘We kunnen jou ook helpen. Laat het licht schijnen!’

Even zag ik mezelf een ander leven leiden. Ik liep naast broeder Guido door een kloostergalerij, met een psalmboek in mijn hand en een gesteven kap om mijn gezicht. Als ik mijn leven beterde, zou ik misschien mijn moeder kunnen vinden, mijn *vera madre*. De lieve, zachtmoedige vrouw van wie ik al mijn hele leven droomde, van haar geurige omhelzing, haar sterke armen om me heen. In mijn dromen was ze beeldschoon en moederlijk, en verwarde ik haar met de afbeeldingen die ik had gezien van de Heilige Maagd wanneer ik het had gewaagd een kerk binnen te gaan. Bij elke schrijven van Maria sprak ik met haar alsof zij mijn *vera madre* was. De monnik hield me de prijs voor, de glanzende heilige graal. Ik zou een dochter kunnen worden om trots op te zijn in plaats van een goedkope snol die beter dood en voorgoed verloren kon zijn dan in schande te worden gevonden.

Toen schudde ik mijn hoofd, meer tegen mezelf dan tegen de monnik. Ik had me even laten gaan, maar ik moest me vermannen. Waar was mijn brutale houding? Waarom had ik hem de kans gegeven om op die manier tegen me te praten? Hoe kwam het dat ik zelfs bijna stond te huilen? Waar was Chi-chi nu ik haar nodig had? Ik beval mijn andere ik terug te komen. De monnik had me overbluft, maar nu was het weer mijn beurt. Vliegenvlug stak ik mijn hand tussen zijn pij en greep, meteen raak, zijn pik vast. ‘Ik zou jou ook kunnen helpen, weet je dat?’ zei ik, terwijl ik begon te trekken. ‘Ik weet zeker dat ik ook jouw licht kan laten schijnen.’

Zijn ogen gingen wijd open van schrik. Hij sprong achteruit alsof hij zich had gebrand, maar niet voordat ik iets had ontdekt waarvan ik nog meer in de war raakte. Je moet weten dat ik nooit, nooit eerder het lid van een man had vastgepakt zonder dat het verstijfde. Maar dat van deze monnik bleef zo zacht als van een zuigeling, en tot mijn nog grotere ergernis beheerste hij zich meteen. Bovendien keek hij me opeens vol medelijden en zelfs een beetje minachtend aan, alsof ik hem teleurgesteld had. Alsof ik me niet anders gedroeg dan hij van mijn soort verwachtte. Alsof hij in een kort moment van wederzijds begrip iets goeds in me had ontdekt en ik hem op zijn

vergissing had geweest. Hij draaide zich om en liep weg, en gek genoeg moest ik daar ook bijna om huilen. Maar inmiddels waren er een paar van mijn rivalen om me heen komen staan en moest ik mijn hoofd hoog houden. Ik hief mijn kin en riep hem na: ‘Kom terug als je van gedachten verandert!’ Om er nog een schepje bovenop te doen, schudde ik met mijn borsten. ‘Vraag maar naar Chi-chi!’

Hij liep door tot ik tussen de mensen op straat zijn zwarte krullen niet meer kon onderscheiden. Mijn grootste rivale, Enna Giuliani, kwam naar me toe. Met haar lange, koperblond gebleekte haar en met loodverf beschilderde witte huid zag ze eruit als een slechte kopie van mij. Als ze iemand zouden kiezen om mij te spelen in een stuk van de *Commedia dell’Arte*, zou zij het zijn. Ik wist dat hoerenlopers, als ik niet beschikbaar was, naar haar vroegen. Zij wist dat ze het liefst mij wilden hebben, maar zij vroeg minder en had daardoor meer werk. Die spanning tussen ons voorkwam vriendschap. Meestal kon ik dat kreng wel aan, maar ik had een deuk in mijn zelfvertrouwen opgelopen. En nog erger, zij was daar getuige van geweest en ze wist net zo goed als ik dat ik die monnik niet had kunnen opwinden.

‘Lukt het je niet meer, Chi-chi?’ vroeg ze grinnikend, en ze gaf me een por met haar magere elleboog. De slonzige sletten om haar heen gniffelden van voldoening om mijn nederlaag.

Weer voelde ik tranen prikken. Madonna. ‘Dat moet jij nodig zeggen,’ zei ik fel. Maar toen ik naar haar gezicht keek, de rimpels onder de verf, en naar de slappe memmen die boven haar jurk uitstaken, kreeg ik het koud. De monnik had gelijk. We werden allemaal ouder. Enna was tweemaal zo oud als ik, misschien al vijfendertig, en ze zou haar werk als hoer niet lang meer kunnen doen. Ze zou steeds minder verdienen en uiteindelijk van de honger omkomen, of misschien worden vermoord door een klant die van gevaarlijke seks hield. Weer zo’n dode snol die opgezwollen in de Arno dreef. Ik hief mijn kin. Dat zou mij niet gebeuren. Ik was op weg naar Botticelli om als de belichaming van de jeugd te worden vereeuwigd. Zwaarig liep ik weg.

‘Breng je borlottibonen mee voor het avondeten?’ riep Enna me smekend na. (Dat vergat ik nog te zeggen: mijn rivale was ook mijn huisgenote.)

Weer vol bravoure trok ik mijn rok omhoog en liet een scheet in haar richting. ‘Koop ze zelf!’ riep ik. Nu gniffelden die schapen om Enna en ik liet het blatende groepje achter. Ik schudde hun platvloerse gedrag van me af en sloeg de Via Cavallotti in, op weg naar het huis van signor Botticelli en hogere zaken.

Dit zijn de drie feiten die ik ken over Botticelli.

Primo fatto: zijn echte naam is Alessandro di Mariano Filipepi, maar hij kreeg de bijnaam Botticelli vanwege zijn dikke broer Giovanni, een pandjesbaas die ‘Il Botticello’ werd genoemd: ‘het tonnetje’.

Secondo fatto: Botticelli is in Florence geboren. Hij komt uit een van de armste rioni van onze stad, Ognissanti. Het is zo’n gevaarlijke wijk dat zelfs ik er geen voet durf te zetten.

Terzo fatto: de De’ Medici’s hebben hem volledig in hun macht. Zelfs signor Lorenzo de’ Medici, de stamvader van onze stad, een zo groot man dat hij ‘Il Magnifico’ wordt genoemd, slaat hem torenhoog aan. De villa van de De’ Medici’s, Castello, die je, wanneer de bomen kaal zijn, op de heuvel buiten Florence kunt zien liggen, is blijkbaar vergeven van fresco’s van Botticelli.

Een beroemd kunstenaar dus. Maar toen ik bij zijn atelier aankwam, was ik niet nerveus. Tegen de leerling die de deur voor me opendeed zei ik alleen dat ik was gekomen om me te laten schilderen. Het was een negerjongen, met flitsende witte ogen en tanden in een donker gezicht, en toen ik langs hem heen liep, keek hij me aan met een blik die ik maar al te goed kende. Het atelier was licht en fris, met meer glazen ramen dan ik ooit ergens anders had gezien. Aan de andere kant van het vertrek stond een man, maar ik lette niet op hem. Want er stond ook iets anders. Het was groot en rechthoekig, en het had alle kleuren van de regenboog. Ik zag dat het paneel bijna klaar was en ik vond het prachtig. Er stonden zeven figuren op, levensgroot, met een mollige cupido boven hun hoofden. Al die figuren en zelfs de cupido torenden boven hun schepper uit, de man die ervoor stond. Naast hun sprekende kleuren leek hij nauwelijks meer dan een schim. Ik zag dat Bem-

bo me een slim antwoord had gegeven. De achtste figuur op het paneel, Flora, nog niet meer dan een schets zonder gezicht, stond iets apart en naar voren. De centrale figuur was een soort madonna, al helemaal klaar en beeldschoon. Ze zag er precies zo uit als ik me mijn *vera madre* voorstelde in mijn dromen. Ze stond op een gazon vol prachtige bloemen, die als gevallen juwelen tussen het gras lagen. De madonna werd geflankeerd door drie dansende meisjes in het wit en een paar andere figuren – mythologische? – die ik niet herkende. Ik vond het een prachtig schilderij en ik moet goedkeurende geluidjes hebben gemaakt, want Botticelli draaide zich naar me toe.

Hij was van middelbare leeftijd, misschien een jaar of vijfendertig, en zijn zwarte haar hing tot op zijn schouders. Hij was best aantrekkelijk om te zien, maar klein van stuk. En nu ik eraan terugdenk, moet ik erbij zeggen dat de man helemaal links op het schilderij, de man met het zwaard, het evenbeeld was van de man die op dat moment naar me keek.

Onze ogen bevonden zich op dezelfde hoogte toen hij me aandachtig opnam. Hij pakte me bij mijn kin en bewoog mijn hoofd naar links, naar rechts en weer naar voren. Toen keek hij me weer aan en zei glimlachend: ‘*Perfetto.*’ Hij had een zwaar accent, een groot contrast met de schoonheid voor ons. Maar ik begreep wat hij bedoelde. Perfect. Ik glimlachte terug. Dat was die dag de tweede keer dat een man me ongevraagd had aangeraakt, en net als bij de monnik wist ik meteen dat Botticelli geen seksuele belangstelling voor me had. Hij wilde Flora, en ik was gekomen om haar aan hem te geven.

Hij gebaarde dat ik me moest verkleeden en ik volgde zijn wijzende vinger naar een kamerscherm, waar een brokaten jurk voor me klaarlag. De roomkleurige, zware stof was beschilderd met bloemen; het was een prachtige jurk. Het scherm maakte me duidelijk dat Botticelli niet wist wat voor soort vrouw ik was, want blijkbaar kende hij me een zekere preutsheid toe. Hij wist niet dat ik me zonder blikken of blozen midden in dat vertrek zou hebben ontkleed. Ik trok de jurk aan, schudde op zijn verzoek mijn haar los en stapte achter het scherm vandaan: Flora in persoon.

Ik zag dat Botticelli blij met me was, al zei hij niet veel. Ik was me ervan bewust dat ik tegenover een grootheid stond toen hij om me heen liep en me uitlegde hoe ik moest gaan staan. Hij legde een bloemenkrans op mijn hoofd en knoopte er een om mijn hals en mijn pols. Bij het raam stond een zilveren kan met koraalrode rozen en daar vulde hij mijn rok mee terwijl hij ze telde – twintig, dertig, nog meer – en ze rangschikte zodat elke bloem zichtbaar was. Hij deed voor hoe ik de rok vol rozen omhoog moest houden, met mijn linkerhand laag en mijn duim voor de sierlijkheid verborgen en mijn rech-

terhand in de bloemen gestoken, alsof ik blaadjes over het grastapijt wilde strooien. Ik bleef doodstil staan, precies zoals hij me had neergezet, en hij leek tevreden. Ten slotte streek hij mijn haar naar achteren zodat het op mijn rug hing. ‘Zo’n gezicht hoeven we niet te verbergen,’ zei hij, en ik begon hem aardig te vinden.

‘Wat de uitdrukking op je gezicht betreft,’ vervolgde hij met zijn ruwe Florentijnse tongval, ‘wil ik dat je licht glimlacht, alsof je net uit bed komt en ervan hebt genoten.’ Misschien wist hij toch wat voor soort meisje ik was. Ik dacht aan de afgelopen nacht, want ik had Bembo geleerd hoe hij mij ook een plezier kon doen. Hij had een trucje met zijn tong... Ik dacht aan de monnik, dat hij dat bij me zou doen, en ik voelde dat ik bloosde en dat mijn mondhoeken omhoog krulden. ‘Esatto,’ zei Botticelli. Precies. En hij begon te schilderen.

Hij schilderde de hele dag. Hij zei weinig en ik zei nog minder. Ik mocht af en toe pauzeren en even rondlopen, en dan moest ik weer op dezelfde manier gaan staan. Ik zag hoe de gouden lichtbundels die door de ramen naar binnen vielen als de gnomon van een zonnewijzer verschoven terwijl de schaduwen langer werden en het vertrek werd opgewarmd door de laagstaande zon. Eindelijk legde hij zijn penselen neer en ook zijn palet. Ik keek naar zijn werk en moest mijn handen opheffen naar mijn gezicht om te voelen of mijn hoofd nog op mijn hals stond, zo perfect had hij het nageschilderd. Mijn evenbeeld keek verzadigd, lief en eh... ja, ook een beetje schalks. Ik was geen geschilderde madonna. Bembo had gelijk. Ik was een kloppend hart, vochtige seks, een warm bed.

Flora.

De jurk was nog een schets, maar mijn handen waren af. ‘Hebt u me niet meer nodig?’ vroeg ik. Ondanks mijn pijnlijke ledematen had ik van de dag en van het idee dat ik een onderdeel van de geschiedenis zou zijn, genoten.

Hij schudde zijn hoofd. ‘Nee. De jurk kan ik schilderen wanneer ik wil. Zulke dingen zijn bijzaak. Maar jij bent een zeldzame Florentijnse schat. Bembo had gelijk.’

Ik schudde op mijn beurt mijn hoofd. ‘Een Venetiaanse schat,’ verbeterde ik hem.

Hij trok zijn wenkbrauwen op. ‘O ja? Ik ben er nooit geweest, maar ik heb gehoord dat het een heel mooie stad is.’

Ik ben een groot bewonderaar van mijn geboortestad, hoewel ik moet bekennen dat ik die niet beter kende dan de kunstenaar. Ik was nog maar een zuigeling toen ik in een fles werd gestopt en naar Florence werd gestuurd. Maar ik knikte trots. ‘Inderdaad, een heel mooie stad, en ook een belangrij-

ke handelsstad. Veel belangrijker dan Pisa, Napels of Genua, zijn rivalen.’ (Drie andere steden die ik nooit had gezien.) Botticelli wekte het verlangen bij me op intelligent over te komen, meer te zijn dan een goedkoop stel tietten, dus herhaalde ik woordelijk de beschrijving die Bembo me ooit van die stad had gegeven. Maar blijkbaar had ik iets verkeerd gezegd, want Botticelli verbleekte en begon te trillen.

‘Wát zei je?’ Hij vroeg het bijna fluisterend, met verstrakte, blauwe lippen. Zijn gezicht was doodsbleek geworden en hij zag eruit alsof hij elk moment kon flauwvallen.

Wat had ik dan gezegd? Was de kunstenaar misschien zo onder de indruk van Florence en de sloppenwijk Ognissanti dat hij geen lovende woorden over andere steden wilde horen? Maar h́j had gezegd dat Venetië een mooie stad was. Om hem af te leiden, praatte ik vlug verder, zonder erbij na te denken: ‘Natuurlijk is Florence de mooiste stad die er bestaat. De Duomo, de doopkapel, uw prachtige schilderijen...’ Maar het hielp niet. Hij kwam met grote stappen naar me toe en pakte me opnieuw bij mijn kin, deze keer hardhandig. Mijn adem stokte.

‘Zeg het nog eens.’

Ik was zo bang dat ik bijna niet meer kon praten. Mijn verwarde brein sprong op en rende rond als een konijn terwijl ik me probeerde te herinneren wat ik precies had gezegd. ‘Ik zei dat Venetië belangrijker was dan Pisa of Napels of Genua en...’

Hij kneep nog harder. ‘Wat weet jij van die steden? Wie heeft jou daar iets over verteld?’

‘Waarover?’ Ik perste de vraag door opeengeklemd kaken, want zijn hand zat als een bankschroef om mijn kin.

Zijn grijze ogen staken als priemen. ‘Wie heeft je hiertoe aangezet? Was het Bembo?’

‘Hè? Niemand heeft me iets verteld! Waar hebt u het over?’ Voor de zoveelste keer die dag kreeg ik tranen in mijn ogen. Maar even snel als hij me had beetgepakt, liet hij me los. Hij draaide zich abrupt om, alsof hij zo kwaad was dat hij zich niet meer kon beheersen. Ik zakte door mijn knieën en de beschilderde jurk bolde als een zijden ballon om me heen toen ik me op de grond liet vallen. Ik trilde nog steeds. Even later draaide hij zich weer naar me toe en toen had hij, echt waar, een glimlach op zijn gezicht.

‘Het spijt me, meisje,’ zei hij. ‘Een grapje na een dag hard werken. Vond je het leuk?’

Ik had meer dan genoeg slechte acteurs gezien. Ik woonde in Florence, vergeet dat niet. Op straat wemelde het van de erbarmelijke komedianten

die de lucht vervuilden met hun aanstellerij en gejammer. Maar zo slecht had ik nooit iemand zien doen alsof.

Hij stak een hand uit, die ik vastpakte, en hij trok me overeind. ‘Het was gewoon een grapje over onze maritieme staten. Je hoeft hier niet met Bembo over te praten. Ga je verkleeden, signorina. Je mag gaan.’

Verdwaasd verdween ik achter het kamerscherm en probeerde me weer voor de geest te halen wat me daarnet precies was overkomen. Er was iets helemaal fout gegaan, maar ik was erger geschrokken van wat er na het gewelddadige moment was gebeurd dan van het moment zelf. Toen hij had gedaan alsof er niets aan de hand was, toen hij zijn aanval van woede had genegeerd. Ik hoorde dat hij het atelier verliet en de deur achter zich dichtdeed. Mijn angst verdween. En toen, veilig alleen en verstopt achter het scherm, werd ik boos. Ik trok de jurk uit alsof ik me eraan brandde, zo gehaast dat ik de dunne, geschubde stof van een van de mouwen kapot trok. Het kon me niets schelen. Een verspilde dag! Ik had klanten kunnen ronspelen op de piazza, maar na het vallen van de avond arresteerde de nachtwaker alle hoeren die niet veilig in hun eigen of andermans bed lagen. Ik had de hele dag niets verdiend, want nu durfde ik Botticelli niet meer om betaling te vragen. Terwijl ik mijn eigen kleren weer aantrok, probeerde ik met mijn blik op de houten panelen van het scherm gericht te bedenken wat ik kort daarvoor verkeerd kon hebben gezegd.

Mijn geheugen liet me in de steek, maar mijn ogen deden dat niet. Bij een van de eikenhouten panelen liep er langs drie zijden een donkere rand.

Een geheim deurtje, niet groter dan een bijbel, en het stond een stukje open.

Ik trok het verder open en uit het vak erachter haalde ik een opgerold vel perkament. Ik ontrolde het en vergat mijn woede en verwarring, want ik keek naar een kopie van het schilderij, compleet behalve mijn gezicht. Ik zag de drie gratiën, de mollige cupido en de krijgshaftige figuur die precies op Botticelli leek. De madonna, de andere figuren en mijn gezichtloze figuur in de zilveren jurk. Het gras was bezaaid met dezelfde bloemen. Het enige verschil met het grote paneel was de afmeting en de vage houtskoollijnen waarmee het vel in gelijke vierkanten was verdeeld, alsof er een net overheen lag.

Je moet weten dat ik geen dievegge was. Vingervlugge hoeren raken vaak hun vingers kwijt, en prostituees die hun neus in andermans geld- of juwelenkistje steken, lopen grote kans dat de nachtwaker hun snufferd eraf hakt. Heel wat knappe meisjes zijn door het verlies van hun neus of genotbrengende hand geruïneerd. Maar die dag was ik kwaad en had ik niets verdiend,

en het was zo'n mooi schilderijtje dat ik het wilde meenemen om er nog wat vaker naar te kijken. Om mijn misdaad te verbloemen, haalde ik het pamflet van de monnik uit mijn tasje, rolde het op en stopte dat in de bergruimte achter het deurtje, dat ik stevig dichtdrukte. Botticelli mocht zich voor God verantwoorden voor wat hij mij, Chi-chi, had aangedaan. Ik stopte het schilderijtje achter het lijfje van mijn jurk en liep snel en met opgeheven hoofd langs de bedienden naar buiten.

Maar meteen toen ik in de avondschemering op de warme straatkeien stapte, had ik spijt van mijn daad. Ik bleef staan en wilde me omkeren om weer naar binnen te gaan, maar ik hoorde dat de neger de deur op slot deed en ik bedacht me. Het was al laat en als ik niet gauw naar huis ging, zou de nachtwaker me arresteren. Ik zou het schilderijtje de volgende morgen aan Bembo geven en tegen hem zeggen dat het, toen ik thuiskwam, zomaar achter mijn lijfje had gezeten. Bembo vertrouwde me, want ik was altijd eerlijk geweest.

Gerustgesteld liep ik in de richting van de markt. Mijn bezorgdheid om het gestolen schilderijtje had me mijn verwarring om wat Botticelli zo kwaad had gemaakt bijna doen vergeten. Ik hoopte niet dat hij mijn gezicht zou wegkrabben en een ander model voor de Lente zou nemen, maar dat leek me onwaarschijnlijk. Hij was erg tevreden met me geweest, dat had hij ook laten blijken. En tot dat onbegrijpelijke voorval had ik hem aardig gevonden.

Straks als ik thuis was, zou ik Enna het hele verhaal uit de doeken doen. De balans van onze haat-liefdeverhouding zou vanavond moeten doorslaan naar de kant van vriendschap, want ik moest mijn hart luchten. Om het krenge een plezier te doen, haalde ik zelfs een marktkoopman over me zijn laatste borlottibonen te geven. Mijn beursje was leeg, dankzij signor Botticelli, maar ik betaalde de man met een glimlach en een zoen op zijn verweerde wang. Dat was ook wel voldoende, want die bonen zouden anders aan de varkens worden gevoerd, zoals alles wat er na de markt bleef liggen. De bonen waren klein en er waren ook zwarte bij, maar voor een stoofpot waren ze goed genoeg. Enna zou er blij mee zijn en me geduldig de biecht afnemen. De zon ging onder en de marktkramen werden afgebroken. In Florence zeggen ze dat je, als je de Mercata Nuova niet interessant vindt, al dood bent. Meestal vind ik het leuk daar rond te snuffelen, de specerijen te ruiken en te luisteren naar de verschillende dialecten van de kooplui met hun tonijn, zout of wijn, maar die dag niet. Die dag had ik andere dingen aan mijn hoofd en wilde ik zo snel mogelijk naar huis.

Enna en ik deelden een huisje bij de Arno, een van de sloppenhuisjes op

de linkeroever – gammele houten hutjes die zich aan elkaar en de bodem vastklampten om niet door de rivier te worden meegeleurd. 's Winters was het er ijskoud, 's zomers stonk het er en wanneer het regende, liep het water naar binnen. (Het voorjaar daarvoor stonden we zelfs tot onze enkels in het water en moesten we bij de kuiper vaten lenen om droog ons bed te bereiken.) Maar nou ja, we sliepen toch meestal ergens anders, dus had het weinig zin ons geld uit te geven aan een solider onderkomen. Ik hoopte dat Enna thuis was en geen vent had meegebracht, maar toen ik langs het raam liep, hoorde ik stemmen.

Verdomme.

Ze had een klant.

Er zat geen glas in ons raam (te duur, en straatschoffies zouden het kapotslaan), er hing alleen een bruin gordijn dat we dichttrokken als we geen inkijk wilden. Ik bleef even staan luisteren, want als de man zijn zaad al had geloosd, zou hij al snel vertrekken. Als Enna hem nog aan het opwarmen was, zou ik naar de kroeg gaan.

Dit is wat ik hoorde.

De man sprak met een lage, dreigende stem. 'Je hebt iets meegenomen wat niet van jou is. Ik wil het terughebben.'

Enna klonk niet angstig en ik dacht dat ze waarschijnlijk een spelletje speelden. Jemig, ik heb kerels gehad die willen dat je gilt alsof je wordt verkracht, of dat je jongenskleren aantrekt en zij je van achteren nemen.

'Ik heb geen idee waar je het over hebt.' Dat was Enna's stem, krassend als een kraai doordat ze af en toe een pijp rookte. Ik vroeg me af wat ze aan het doen waren. Voor zover ik wist, stal Enna ook niet, daar was ze te slim voor. Wel gek dat we allebei op dezelfde dag toch iets hadden gestolen.

'Ik vraag het je nog één keer.' Dat was de man weer. 'Geef me terug wat je hebt meegenomen, dan laat ik je met rust. Als je weigert, zal het je bezuren.'

Nu werd Enna boos. Ik weet dat ze er niet tegen kan als iemand haar bedreigt, en nog minder als het in haar eigen huis gebeurt. 'Ascoltate, signore. Luister goed,' zei ze op spottende toon. 'Ik kan je een heleboel dingen geven en daar mag jij voor betalen, en dan zijn we allebei beter af. Maar ik heb niets gestolen, vandaag niet en nooit. Dus tenzij je wilt neuken, kun je beter gaan.'

De man zuchtte, de dreiging leek te zijn geweken. De zucht klonk zoals die van een man bij de stoffenverver die te horen krijgt dat zijn jas groen is geverfd in plaats van blauw. Een domme vergissing, maar geen probleem. 'Goed dan. Tot ziens, Luciana.'

Mijn huid prikte.

Kut.

Hij moest mij hebben.

Ik wachtte tot Enna hem op zijn vergissing zou wijzen, maar ze nieste en zei niets meer. De deur sloeg dicht en ik hoorde het geklok van wijn – zelfs Enna was blijkbaar geschrokken en had behoefte aan drank. Ik wachtte tot ik zeker wist dat de man weg was, en mijn hart bonsde in mijn oren en mijn keel. Madonna. Ik moest morgen meteen dat schilderijtje naar Bembo brengen; het moest belangrijk zijn als ze het nu al hadden gemist. Mijn bloed en het water van de Arno ruisten in mijn oren. Na nog honderd snelle slagen van mijn hart ging ik voorzichtig naar binnen.

Madonna.

Enna lag op het opklapbed, met tussen haar hoofd en hals een kloof als een gapande, rode open kut, alleen een afgerukte lap witte huid scheidde haar schedel van de vloer.

Toen drong het tot me door.

Het genies dat ik had gehoord, was het geluid van het mes door haar keel.

Het geklok van de wijn was haar bloed dat op de vloer stroomde.

Ik kon me niet meer bewegen en het bloed kleurde de punten van mijn schoenen rood. Mijn lichaam waste de vlekken schoon met een warme stroom pies die onhoudbaar langs mijn benen gleed doordat mijn blaas zichzelf leegde. Ik deed mijn best om langzamer adem te halen en dacht na.

Ze zochten mij.

Ik moest verdwijnen.

ISBN 978 90 472 0189 2

© 2010 Marina Fiorato

© 2011 Nederlandse vertaling Artemis & co,
Amsterdam en Carla Benink

Oorspronkelijke titel *The Botticelli Secret*
Oorspronkelijke uitgever Beautiful Books
Omslagontwerp Janine Jansen
Omslagillustratie © Hollandse Hoogte
Foto auteur Ian Pickard

Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Antwerpen